International Journal of Social and Humanities Sciences Research
JSHSR
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi- International Refereed Journal
ISSN: 2459-1149

Received-Makale Geliş Tarihi 23.08.2026
Published-Yayınlanma Tarihi 31.10.2026
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 13 (136),1871-1881

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.23837893

Öğr. Gör. Özgür Güner
https://orcid.org/0000-0002-2986-7746
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Bayramiç Meslek Yüksekokulu, Çanakkale / TÜRKİYE
ROR Id: https://ror.org/05rsv8p09

Prof. Dr. Füsun Erduran Nemutlu
https://orcid.org/0000-0001-7445-0002
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Çanakkale / TÜRKİYE
ROR Id: https://ror.org/05rsv8p09

İç Troas Bölgesinde Antik Yerleşim İzleri Taşıyan Üç Köyün Kültürel Peyzaj Değerlerinin Araştırılması

Exploration of the Cultural Landscape Values of Three Villages Exhibiting Traces of Ancient Settlements in the Inland Troad Region

ÖZET

Bu çalışma, Çanakkale ilinin Bayramiç ilçesinde bulunan ve sırasıyla Kebrene, Gergis ve Skepsis antik yerleşimleriyle ilişkili olan günümüz Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köylerinin kültürel peyzaj değerlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, antik yerleşim izleri ile güncel kırsal yaşamın birlikte izlenebildiği bu alanlarda somut ve somut olmayan kültürel peyzaj unsurlarının belgelenmesine odaklanmaktadır. Araştırmada çoklu veri toplama yaklaşımı benimsenerek; literatür taraması, resmi kurum verileri, köy muhtarları ve yerel halk ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler ve saha gözlemleri birlikte kullanılmıştır. Elde edilen veriler bütüncül bir şekilde değerlendirilmiş; tematik analiz yaklaşımından yararlanılarak somut ve somut olmayan kültürel peyzaj unsurları on yedi alt tema ve bu unsurları kapsayan tarihsel ve arkeolojik peyzaj, yerleşim ve yapılı peyzaj, üretim peyzajı, geleneksel bilgi ve maddi kültür, toplumsal ve somut olmayan kültürel peyzaj, inanç ve manevi peyzaj ile algısal ve rekreasyonel peyzaj olmak üzere yedi ana tema üzerinden sınıflandırılarak kültürel peyzaj değerleri listesi oluşturulmuştur. Bulgular, üç köyün ortak kırsal kültür özelliklerinin yanı sıra her birinin kendine özgü tarihsel, mekansal ve toplumsal ilişkilerle şekillenen kültürel peyzaj değerlerine sahip olduklarını göstermektedir. Özellikle geleneksel bilgi, sosyal uygulamalar ve inanç değerlerinin doğal ve yapılı çevredeki mekansal temsilleri, kültürel peyzaj değerlerinin tanımlanmasında hem somut hem de soyut bileşenlerin önemini ortaya çıkarmaktadır. Çalışma, bu özgün değerlerin belgelenmesi aracılığı ile kültürel peyzajın korunması, planlanması ve yönetimi ile ilgili gelecek çalışmalar için temel oluşturmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Bayramiç, kültürel peyzaj, kırsal peyzaj, antik yerleşim, somut ve somut olmayan kültürel miras.

ABSTRACT

This study aims to identify the cultural landscape values of Çaldağ, Karıncalı, and Kurşunlu villages, which are respectively associated with the ancient settlements of Kebrene, Gergis, and Skepsis presently located in the Bayramiç district of Çanakkale Province, Türkiye. The research focuses on documenting tangible and intangible cultural landscape elements in rural areas where traces of ancient settlements coexist with contemporary rural life. The study adopted a multiple data collection approach by combining data from literature review, official institutional sources, face-to-face interviews with village headmen, meetings with local residents, and field observations. The data obtained were evaluated holistically; utilizing a thematic analysis approach where tangible and intangible cultural landscape elements were classified into seventeen sub-themes and seven overarching themes comprising historical and archaeological landscape, settlement and built landscape, production landscape, traditional knowledge and material culture, social and intangible cultural landscape, belief and spiritual landscape, and perceptual and recreational landscape, thereby establishing a list of cultural landscape values. The findings show that all three villages possess cultural landscape values shaped by their unique historical, spatial, and social relationships, in addition to their common rural cultural characteristics. In particular, the spatial representations of traditional knowledge, social practices, and belief values in the natural and built environment highlight the importance of both tangible and intangible components for identifying the cultural landscape values. This study serves as a foundation for future research on the conservation, planning, and management of cultural landscapes through the documentation of these authentic values.
Keywords: Bayramiç, cultural landscape, rural landscape, ancient settlement, tangible and intangible cultural heritage.

1. GİRİŞ

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'ndeki tanıma göre peyzaj, "İnsanlar tarafından algılandığı şekliyle, doğal veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alanı" ifade eder (Avrupa Konseyi, 2000). Peyzajlar ekolojik, estetik, arkeolojik, tarihsel ve güncel kültürel değerlerin yanı sıra ekonomik değerleri de bir arada barındırır ve bu değerler peyzajların kimliği ve karakterinin oluşumuna katkıda bulunur (Mücher ve Wascher, 2007). Tarih boyunca insan topluluklarının yerleşim, üretim ve yaşam faaliyetleri doğal çevreyle sürekli bir etkileşim içerisinde gelişmiş, bu etkileşim zaman içerisinde; arazi kullanımı, yerleşim biçimleri, üretim faaliyetleri, yapılı çevre ve sosyo-kültürel özellikler üzerinde izler bırakmıştır. Günümüz peyzajları, yalnızca mevcut doğal ve fiziksel özelliklerin değil, farklı dönemlerde gerçekleşen insan faaliyetlerinin bir sonucudur (Antrop, 2004).

Kültürel peyzaj yaklaşımının gelişiminde önemli bir yere sahip olan Sauer (1925), kültürün doğal peyzaj üzerinde etkili olduğunu ve kültürel peyzajın bu etkileşim sonucunda biçimlendiğini ortaya koymuştur. Bu yaklaşım daha sonraki çalışmalarda geliştirilmiş; kültürel peyzajlar, toplumların doğal çevreyi kullanma ve dönüştürme biçimleri ile tarihsel, sosyal ve kültürel süreçlerin mekandaki yansımalarının birlikte değerlendirildiği alanlar olarak ele alınmıştır (Rössler, 2006; Taylor ve Lennon, 2011). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütünün (UNESCO) kültürel peyzajları Dünya Mirası sistemi içerisinde "doğa ve insanın ortak eserleri" olarak kabul etmesi de insan ve doğal çevre arasındaki etkileşimin kültürel peyzajın temel belirleyicisi olduğunu göstermektedir (UNESCO, 1992; Rössler, 2006).

Geçmiş dönemlere ait yerleşim biçimleri, arazi kullanım kararları, tarımsal üretim sistemleri, yapılar, yollar ve diğer mekansal öğeler zaman içerisinde değişebilmekte ve bunların bir bölümü günümüz peyzajında fiziksel veya kültürel izler olarak aynı alanda varlığını sürdürebilmektedir (Hoskins, 1955; UNESCO, 1992). Kültürel peyzajların farklı zaman katmanlarından oluşan bu yapısı, peyzajın tarihsel gelişiminin ve günümüzde sahip olduğu karakterin anlaşılması bakımından önem taşımaktadır (Antrop, 2005; Taylor ve Lennon, 2011). Bu tarihsel birikimin belirgin biçimde izlenebildiği alanlardan birisi kırsal peyzajlardır. Özellikle mekansal ve sosyo-ekonomik değişimlerin yaşandığı kırsal peyzajlardaki yerleşimlerde kültürel peyzaj niteliğindeki alan ve öğelerin belirlenmesi, bunlara ilişkin envanter oluşturulması ve değişimin izlenmesi; koruma, planlama ve yönetim süreçleri için gerekli temel bilgilerin sağlanması bakımından önem taşımaktadır (Antrop, 2004). Bu doğrultuda, bu araştırmanın amacı Çanakkale ili Bayramiç ilçesinde antik dönem yerleşimleriyle ilişkili olan Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köylerinin doğal, tarihsel, sosyo-kültürel ve mekansal özelliklerini inceleyerek kültürel peyzaj değerlerini belirlemektir. Antik dönemde Troas Bölgesi içerisinde yer alan Bayramiç ilçesi tarihsel süreç boyunca farklı kültürlerin yerleşimlerine ev sahipliği yapmıştır ve bu kültürlerden kalan izleri taşımaktadır (Cook, 1988). Araştırma kapsamındaki Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köyleri, tarihsel ve arkeolojik kaynaklarda sırasıyla Kebrene, Gergis ve Skepsis antik yerleşimleriyle ilişkilendirilen kırsal yerleşimlerdir. Bu durum, araştırmaya konu olan alanların günümüzdeki peyzaj özelliklerinin kırsal yaşam ve üretim faaliyetleri ile tarihi anlamda farklı dönemlerde alan üzerinde gelişmiş olan yerleşim ve arazi kullanım süreçleriyle birlikte ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Araştırma kapsamında doğal ve kültürel peyzaj özellikleri, arazi kullanımları, tarımsal üretim biçimleri, geleneksel yaşam ve üretim uygulamaları, tarihi ve arkeolojik değerler, yerleşim özellikleri ve yerel kültüre ilişkin bilgiler birlikte ele alınmaktadır. Bu kapsamda çalışma, belirlenen somut ve somut olmayan kültürel peyzaj öğelerinin köyler bazında envanterinin oluşturulmasıyla sınırlandırılmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Araştırmaya konu olan köyler Çanakkale ili Bayramiç ilçesi sınırlarındadırlar. Biga Yarımadası'nın (Antik Troas) iç kesiminde yer alan Bayramiç; doğal, tarihsel ve kırsal peyzaj özelliklerinin birlikte izlenebildiği bir yerleşim alanıdır. İlçe, kuzeyde Çanakkale Merkez, doğuda Çan ve Yenice, batıda Ezine, güneyde ise Ayvacık ve Edremit ilçeleri ile komşu coğrafi konumda bulunmaktadır. Bayramiç'in yüzölçümü 1275 km² olup ilçede 75 köy yerleşimi bulunmaktadır (Başaran, 2002). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2025 verilerine göre toplam nüfus 28.480 kişidir; nüfusun 15.923'ü ilçe merkezinde, 12.557'si belde ve köylerde yaşamaktadır (TÜİK, 2026).

İlçenin topoğrafyası batıdan doğuya doğru yükselmekte olup; ovalar, platolar, vadiler ve dağlık alanlar bir arada görülmektedir. Kaz Dağı kütlesi ve Menderes nehrinin suladığı Bayramiç-Ezine Ovası Bayramiç'in doğal peyzaj yapısını belirleyen başlıca unsurlardır. Menderes Nehri ve çevresindeki alüvyonal düzlükler, tarımsal üretim ve kırsal yerleşimlerin sürekliliği açısından önemli bir doğal kaynak temeli oluşturmuştur (Başaran, 2002).

Araştırmanın ana materyalini Bayramiç ilçesine bağlı olan Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köyleri oluşturmaktadır. Çaldağ Köyü ilçe merkezinin güney-güneybatı yönünde olup, ilçe merkezine 9 km, Çanakkale il merkezine 70 km uzaklıktadır. Başlıca geçim kaynağı tarım ve ağırlıklı olarak hayvancılıktır. Karıncalı köyü ilçe merkezine göre kuzey yönde konumludur ve 12 km mesafededir. Karıncalı köyünün Çanakkale il merkezine uzaklığı "dağ yolu" olarak adlandırılan güzergah üzerinden 44 km, Bayramiç ilçe merkezinden geçen güzergah ile 80 km'dir. Başlıca geçim kaynakları tarım, hayvancılık ve özellikle ormancılıktır. Kurşunlu Köyü ilçe merkezinin doğu yönünde konumlanmıştır. Bayramiç ilçe merkezine uzaklığı 20 km, Çanakkale il merkezine ise 91 km'dir. Başlıca geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Her üç köy yerleşim alanı yükseltisi 250 m ile 400 m arası değişen tepelik alanlar üzerine kuruludur.

Araştırma kapsamında incelenen günümüz köy yerleşimleri ile bu yerleşimlerin yakın çevresinde bulunan antik yerleşimler, ilişkili oldukları tarihsel dönemler ve yaklaşık tarihlendirmeleriyle birlikte Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Kapsamındaki Köylerin İlişkili Olduğu Antik Yerleşimler ve Tarihsel Dönemleri

Günümüz Yerleşimi	İlişkili Antik yerleşim	Genel Tarihsel Dönem	Yaklaşık Tarih Aralığı
Çaldağ	Kebrene	Arkaik–Klasik–Erken Hellenistik	MÖ 7.–6. yüzyıllar
Karıncalı	Gergis	Arkaik–Klasik–Hellenistik	MÖ 6. yüzyıl
Kurşunlu	Skepsis	Skepsis öncesi erken yerleşim	MÖ 5.–4. yüzyıllar

Araştırma kapsamında incelenen Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köylerinin coğrafi konumları, Türkiye, Çanakkale ili ve Bayramiç ilçesi ölçeklerinde hazırlanan yer bulduru haritasında gösterilmiştir. Haritada, çalışma alanlarının Bayramiç ilçe merkezine göre konumları ve ilçe sınırları içerisindeki mekânsal dağılımları sunulmuştur (Şekil 1).

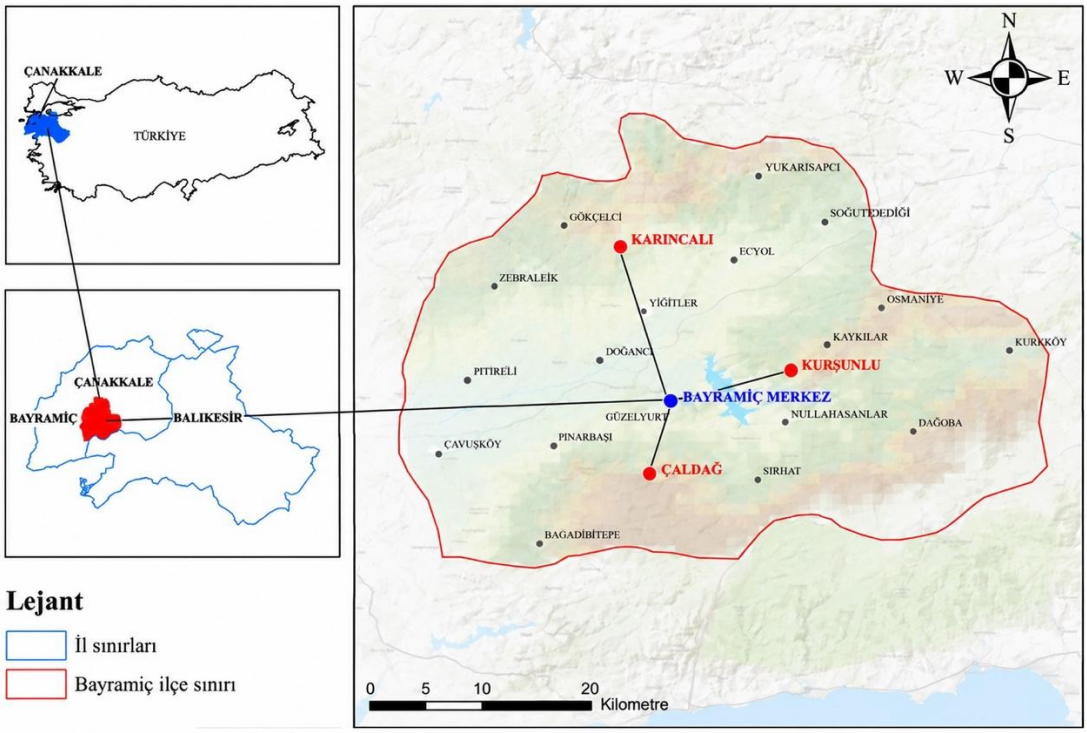

Şekil 1. Çalışma Alanı Haritası ve İncelenen Köy Yerleşimlerinin Konumları

2.2. Yöntem

Araştırmada nitel veriler toplanarak farklı veri kaynaklarının birlikte değerlendirilmesi yoluyla araştırma alanlarının kültürel peyzaj değerlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle literatür taraması yapılarak, araştırma konusu ve sahaları hakkında önceden yapılmış olan akademik yayınlar, tezler, resmi kurum yayınları ve belgeler incelenmiştir. Devamında, Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köylerinin muhtarları anahtar bilgi sağlayıcılar olarak belirlenmiş ve bu kişilerle köylerin geçmiş ve güncel arazi kullanımları, tarımsal faaliyetleri, gelenek ve görenekleri, üretim biçimleri ile tarihî ve arkeolojik değerlerine ilişkin yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada diğer bir veri toplama yöntemi olarak üç köy ve ilişkili oldukları antik yerleşim alanlarında saha araştırmaları ile yerinde gözlemler yapılmış, fotoğraf ve video kayıtları alınarak doğal ve kültürel peyzaj unsurlarının mevcut durumları yerinde incelenmiştir. Saha araştırmaları esnasında yerel halk ile de informal görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen bilgiler köylere ait doğal ve kültürel peyzaj özellikleri olmak üzere iki ana grup altında incelenmiştir. Doğal peyzaj özellikleri; topoğrafya ve yer şekilleri, su kaynakları ve hidrolojik yapı, doğal bitki örtüsü ve doğal peyzajın görsel özellikleri kapsamında ele alınmıştır. Kültürel peyzaj özellikleri ise tarihsel ve arkeolojik peyzaj, yerleşim ve yapılı peyzaj, üretim peyzajı, geleneksel bilgi ve maddi kültür, toplumsal ve somut olmayan kültürel peyzaj, inanç ve manevi peyzaj ile algısal ve rekreasyonel peyzaj başlıkları altında değerlendirilmiştir. Bu çerçeve ile araştırma alanlarının doğal ve kültürel peyzaj bileşenleri ve bu bileşenler arasındaki ilişkilerin birlikte değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Araştırmada analiz çoklu veri kaynaklarından elde edilen bilgilerin birlikte değerlendirilmesi esasına dayandırılmıştır. Kültürel peyzaj çalışmalarında farklı veri kaynaklarından elde edilen bilgilerin bir arada değerlendirilmesi; doğal, sosyo-kültürel ve tarihi özelliklere ilişkin öğelerin bütüncül olarak belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu yaklaşım, kültürel peyzaj değerlerinin belirlenmesi için önceki alan çalışmalarında kullanılmıştır (Swensen ve Jerpåsen, 2008; Erduran ve ark., 2012; Erduran Nemutlu, 2017a; Öztürk ve Erduran Nemutlu, 2018). Benzer biçimde, Kuzey Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen kültürel peyzaj araştırmalarında; arşiv ve belge incelemeleri, tarihsel haritalar, yerel bilgi, görüşmeler ve saha gözlemlerinin birlikte kullanıldığı çoklu veri kaynaklarına dayalı yaklaşımlar benimsenmiştir (Ihse ve Lindahl, 2000; Hamre ve ark., 2007; Swensen ve Jerpåsen, 2008). Bu yaklaşımlardan hareketle, mevcut araştırmada elde edilen veriler, kültürel peyzaja ilişkin kuramsal tanımlar ve önceki alan çalışmalarında ortaya konulan kültürel peyzaj unsurları ve sınıflandırmaları dikkate alınarak değerlendirme yapılmış ve araştırma kapsamında incelenen köyler ve yakın çevresine ilişkin kültürel peyzaj niteliği taşıdığı belirlenen öğeler sistematik olarak listelenmiştir. Listeleme aşamasında belirlenen kültürel peyzaj unsurlarının sistematik biçimde düzenlenmesinde ve birbiriyle ilişkili unsurların ortak kavramsal başlıklar altında toplanmasında Braun ve Clarke'ın (2006) tematik analiz yaklaşımından yararlanılmıştır. Bu yaklaşım, nitel verilerdeki anlam örüntülerinin belirlenmesini, kodlanmasını ve temalar altında yorumlanmasını sağlamaktadır. Tema oluşturma sürecinde, unsurlar arasındaki anlamsal ve kavramsal ilişkiler değerlendirilerek araştırmanın amacına yönelik anlamlı gruplar oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köylerinde belirlenen kültürel peyzaj değerleri, içerikleri ve ortak özellikleri dikkate alınarak tematik olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada ana temalar, kültürel peyzajın tarihsel, mekânsal, üretimsel, toplumsal ve algısal boyutlarını kapsayan genel kategorileri; alt temalar ise bu kategoriler altında yer alan peyzaj bileşenlerini, kültürel faaliyetleri ve uygulamaları ifade etmektedir. Her alt tema kapsamında somut ve somut olmayan kültürel peyzaj unsurları yer almaktadır.

Bu sınıflandırma yöntemi ile kültürel peyzaj değerleri; tarihsel ve arkeolojik peyzaj, yerleşim ve yapılı peyzaj, üretim peyzajı, geleneksel bilgi ve maddi kültür, toplumsal ve somut olmayan kültürel peyzaj, inanç ve manevi peyzaj ile algısal ve rekreasyonel peyzaj olmak üzere yedi ana tema olarak ele alınmıştır. Ana temalar kapsamında tanımlanan alt temalar ve bunlara karşılık gelen köy bazındaki bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu Köylerinde Belirlenen Kültürel Peyzaj Değerleri

Ana Tema	Alt Tema	Çaldağ	Karıncalı	Kurşunlu
Tarihsel ve Arkeolojik Peyzaj	Arkeolojik miras	Kebrene Antik Kenti, antik dönem yapı kalıntıları, antik kent sur ve yapılara ait duvar kalıntıları, turuncu ve gri renkli seramik parçaları	Asarlık Tepe (Gergis) antik yerleşimine ait izler ve seramik kalıntıları, Kuşaklıca Tepe üzerinde toprak üzerinde kalıntıları görülebilen düzgün kesilmiş geometrik özellikli taşlar	Skepsis Antik Kenti kalıntıları. Kurşunlu Tepesi; ev, barınak ve toplumsal kullanıma ilişkin yapı izleri, sur izleri, seramikler, lahit kapağı, olası amfi tiyatro yapı alanı
	Tarihsel yapılar	Kilise kalıntıları	—	Sarnıçlar, Ağırtaş çeşmesi, Hamam Yeri
Yerleşim ve Yapılı Peyzaj	Yerel mimari	Taş ve ahşap malzemelerin birlikte kullanılarak yapılmış evler, antik yapı kalıntılarının bazı evlerde duvar taşı olarak kullanılması	Taş ve ahşap malzemelerin birlikte kullanılarak yapılmış evler, kerpiç yapı tipleri	Taş evler; ahşap kirişli yapılar, antik yapılardan kalan taşların bazı evlerde duvar taşı olarak kullanılması
	Dolaşım	Tarla ve bahçelere ulaşım amacıyla köylüler tarafından oluşturulan yollar	Tarla ve bahçelere ulaşım amacıyla köylüler tarafından oluşturulan yollar	Tarla ve bahçelere ulaşımı sağlayan yollar. Yaklaşık 200 m uzunluğunda el yapımı Döşeme Taş Yol
	Su yapıları	Geçmişte yapılmış su yolları, evlere ulaşan su sistemi; su hattı ve çeşmeler	Gökçeiçi kaynak suyunun köye ulaştırılması için açılan kanal ve döşenen boru hattı, Çeşmeler	Sarnıçlar, Çeşmeler, Gölet, Bayramiç Baraj Gölü
Üretim Peyzajı	Tarımsal üretim	Üzüm bağları, ekili-sürülü tarım alanları, zeytinlikler, buğday, arpa, yulaf ve bezelye	Ormancılık, hane ihtiyaçlarına yönelik tarımsal üretim, zeytincilik, atalık tohumlar	Arpa ve buğday üretimi, atalık tohumlar
	Hayvancılık	Koyun ve keçi yetiştiriciliği, arıcılık	Koyun, keçi, sığır; hane ihtiyaçlarını karşılamak üzere kümes hayvanları ve arıcılık	Koyun, keçi ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliği
	Ormancılık	—	Ormancılıkla ilgili üretim ve kesim faaliyetleri	—
Geleneksel Bilgi ve Maddi Kültür	Zanaat	Geçmişte halı ve kilim dokumacılığı	Geçmişte koyun yününden kilim ve çul dokumacılığı	Geçmişte kilim dokunması
	Geleneksel aletler	Geçmişte karasaban, pulluk ve öküz arabası yapımı ve kullanımı	Geçmişte dirgen, karasaban, pulluk ve öküz arabası yapımı ve kullanımı	Dibek taşı, antik döneme ait işlenmiş sütun parçasının dibek taşına dönüştürülerek kullanılması
	Yerel ekolojik bilgi (Etnobotanik)	Kekik, kantaron, çıra, çam sakızı ve mantarların toplanması. Farklı mantar türlerinin dönemlerine göre ayırt edilerek bahar, sonbahar ve kış mevsimlerinde toplanması bilgisi	Kekik, kantaron, adaçayı, çıra, çam sakızı ve mantarların toplanması. Mantar toplama dönemleri ile Kızılçam ve Karaçam habitatları arasındaki ilişkilere yönelik bilgi sahibi olunması	Kekik, kantaron, adaçayı, çıra, çam sakızı ve mantarların toplanması. Döşeme Yolu'nun çamurlu koşullarda öküz arabalarının kaymasını önleyecek biçimde oluşturulması
Toplumsal ve Somut Olmayan Kültürel Peyzaj	Gelenekler ve uygulamalar	Köy Hayırı; hayırda ortaklaşa çalışma. Çiftçi Cemiyeti. İmece; ihtiyaç sahiplerine destek, hasta kişilerin tarlalarının birlikte biçilmesi. Birlikte yapılan altyapı işleri	Köy Hayırı; hayırda ortaklaşa çalışma. Bayramiç Panayırı'na katılım, Birlikte koyun kırkımı. Birlikte yapılan altyapı işleri	Köy Hayırı; hayırda ortaklaşa çalışma. Çiftçi Cemiyeti.
	Gastronomi	Peynir, salça, tarhana, zeytinyağı, salamura Yaprak, üzüm pekmezi (hane ihtiyaçlarını karşılamak için)	Salça, bulgur, tarhana, turşu (hane ihtiyaçlarını karşılamak için); aşure; oğlak veya kuzu kesilerek pilav ve ortak yemek yapılması	Süt, peynir, bulgur pilavı, yoğurt (hane ihtiyaçlarını karşılamak için)
İnanç ve Manevi Peyzaj	Kutsal mekan	Köy mezarlığı ve ziyareti, Kumlu Düz, Dede Tepe	Köy mezarlığı ve ziyareti, Cemevi, Dede ve Dedenin Eşinin mezarları başında bulunan, kutsallık atfedilen Kızılçam ağaçları	Köy mezarlığı ve ziyareti, Dede Yatağı, İlyas Dede'nin Yeri
	İnanç pratiği, ritüeller	Hıdırellez, Yağmur duasına çıkılması ve dua edilerek yürünmesi	Hıdırellez'de mezarlık ziyareti, Semah. Geçmişte oğlak veya kuzu kesilmesi, pilav ve ortak yemek hazırlanması. Hıdırellez'de geleneksel kıyafet giyimi	Hıdırellez, Dede Yatağı ve İlyas Dede'nin Yeri'nin ziyaret edilmesi
Algısal ve Rekreasyonel Peyzaj	Rekreasyon	Orman Genel Müdürlüğü (OGM) tarafından tescilli yürüyüş parkuru	Komşu köyler ile bağlantı sağlayan sırt yolları	Kurşunlu Tepesi çevresindeki mevcut yollar; yürüyüşe uygun alternatif güzergahlar
	Algısal değer	Seyir ve manzara noktaları, Ardıç ağaçlarında yayılan kokular. Görsel ve kokusal duyuların birlikte deneyimlenmesi	Topatan Tepesi, Asarlık Tepe üzeri ve çevresinde dört yönde manzara ve seyir olanağı	Kazdağları ve Bayramiç Barajı yönlerine yürüyüş ve manzara seyir sağlayan potansiyel yürüyüş yolları

3.1. Çaldağ Köyü Kültürel Peyzaj Unsurları

Çaldağ Köyü'nde gerçekleştirilen saha gözlemlerinde, yerleşim dokusu, geleneksel yapılar, arkeolojik kalıntılar, anıtsal ağaç özelliği taşıyan doğal unsurlar ve rekreasyonel peyzaj değerleri belirlenmiştir (Şekil 2). Köy meydanı, cami ve köy kahvesi, yerleşimin sosyal ve mekânsal organizasyonunu yansıtmaktadır (Şekil 2-a). Geleneksel taş yapılar, kırsal ve yerel mimari kültürünün fiziksel izlerini taşımaktadır. Ancak bu yapıların kullanılmaması ve zaman içerisinde yeterli bakım ve koruma görmemesi, fiziksel bütünlüklerinin bozulmasına ve metruk duruma düşmelerine neden olmuştur (Şekil 2-b, c). Eski ilkokul binası ve öğretmen lojmanı ise yakın geçmişte eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü yapılı çevre unsurlarıdır (Şekil 2-d). Kebrene antik şehrinden kalan sur duvar kalıntılarının günümüz yapıları ile iç içe geçmiş biçimde kırsal arazide görülen kullanım birlikteliği, geçmiş ile mevcut yaşam arasındaki mekânsal ilişkiyi ortaya koymaktadır (Şekil 2-e) Geniş tepe tacı ve gövdesiyle dikkat çeken, anıtsallığa aday özellikler taşıyan meşe (Quercus sp.) bireyi, köyün doğal ve kültürel peyzaj değerleri arasında yer almaktadır (Şekil 2-f). Köy çevresindeki doğal alanlar, topoğrafya ve bitki örtüsü özellikleriyle doğa yürüyüşü ve rekreasyon potansiyeli taşımaktadır (Şekil 2-g, h). Köy yeleşiiminin üst kesiminde bulunan tepelerden Ege Denizi, Ezine ve Geyikli yönüne uzanan panoramik manzara ise köyün algısal ve rekreasyonel peyzaj değerlerini yansıtmaktadır (Şekil 2-i). Kebrene antik yerleşimine ait sur duvarı kalıntıları ise köyün tarihsel ve arkeolojik peyzaj özelliklerini yansıtan unsurlara örnektir (Şekil 2-j).

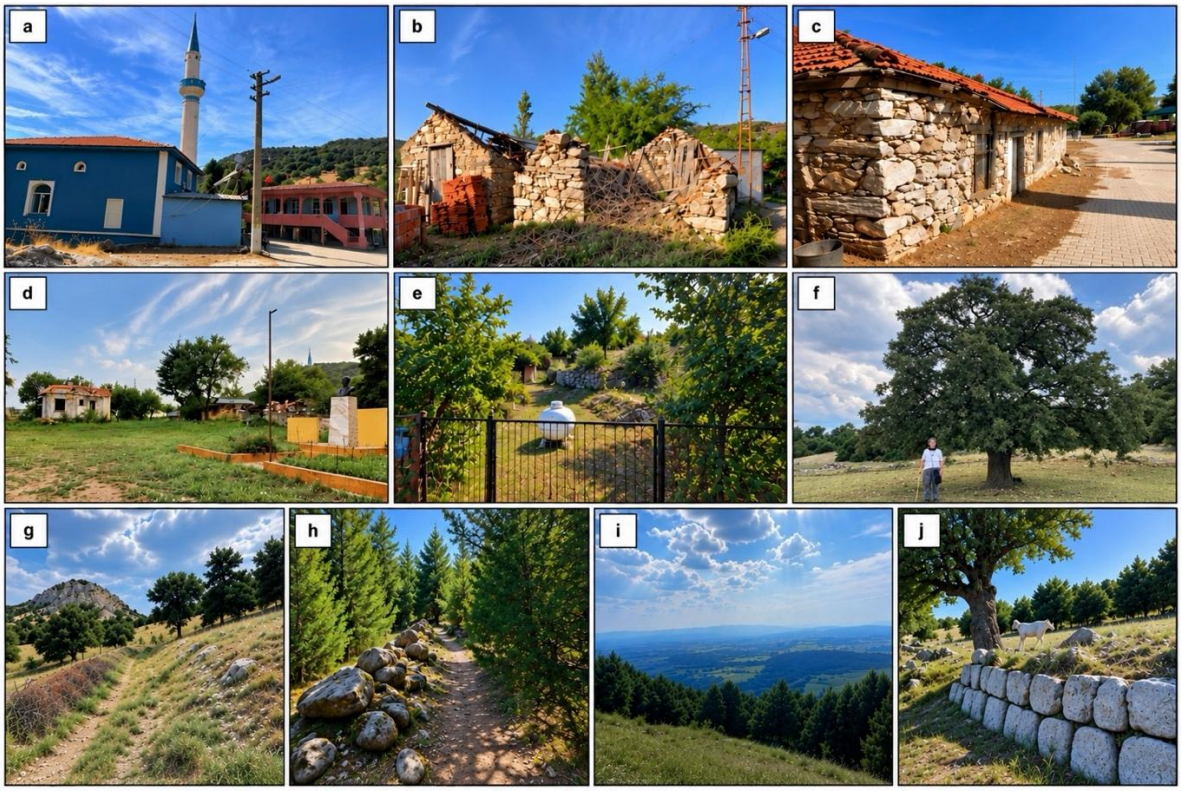

Şekil 2. Çaldağ Köyü Kültürel Peyzaj Örnekleri, Mayıs 2025 (Orijinal)

3.2. Karıncalı Köyü Kültürel Peyzaj Unsurları

Karıncalı Köyü'nde gerçekleştirilen saha gözlemlerinde, yerleşim dokusu, geleneksel toplumsal uygulamalar, inanç ve manevi değerlerle ilişkili mekânlar, tarihsel kalıntılar ve doğal peyzaj özelliklerini yansıtan kültürel peyzaj unsurları belirlenmiştir (Şekil 3). Köy kahvesi ve köy meydanı, kırsal yerleşimin sosyal ve mekânsal organizasyonunu yansıtan ortak kullanım alanlarıdır (Şekil 3-a). Köy meydanından Çanakkale yönüne uzanan yol, yerleşimin çevresiyle bağlantısını sağlayan ulaşım güzergâhlarından biridir (Şekil 3-b). Günümüzde eğitim verilmeyen köy ilkokulu ve yerleşkesi, köy hayırlarının gerçekleştirildiği toplumsal kullanım alanı olarak işlevini sürdürmektedir (Şekil 3-c). Okul bahçesindeki yemek pişirme ocakları ise bu geleneksel uygulamaların fiziksel ve mekânsal karşılıklarını oluşturmaktadır (Şekil 3-d). Köy mezarlığına ulaşımı sağlayan, kızılçam ağaçlarıyla çevrili yol, doğal peyzajı ve manzara özellikleriyle dikkat çekmektedir (Şekil 3-e). Mezarlıkta kutsal anlam atfedilen dede ve eşinin mezarları çevresindeki anıtsal özellikler taşıyan kızılçam bireyleri, yerel inançların doğal peyzajla ilişkisini yansıtmaktadır (Şekil 3-f).

Kuşaklıca Tepesi'ndeki yangın gözetleme kulesi vardır, bu kule ormanların gözetlenmesi işlevinin yanı sıra çevredeki kırsal peyzajın izlenmesine olanak sağlamaktadır. Tepeden Bayramiç yönüne uzanan ormanlık alanlar, tarım alanları ve kırsal yerleşimleri kapsayan manzara, alanın algısal ve rekreasyonel özelliklerini yansıtmaktadır (Şekil 3-g). Tepede gözlemlenen taş kalıntıları ise geçmiş yerleşim veya yapı izlerinin silinmeye yüz tutan fiziksel karşılıklarını oluşturmaktadır (Şekil 3-h). Köy sakinlerinden birinin geleneksel baş bağlama biçimi, yerel giyim kültürünün ve somut olmayan kültürel mirasın günümüzdeki örneklerinden biridir (Şekil 3-i).

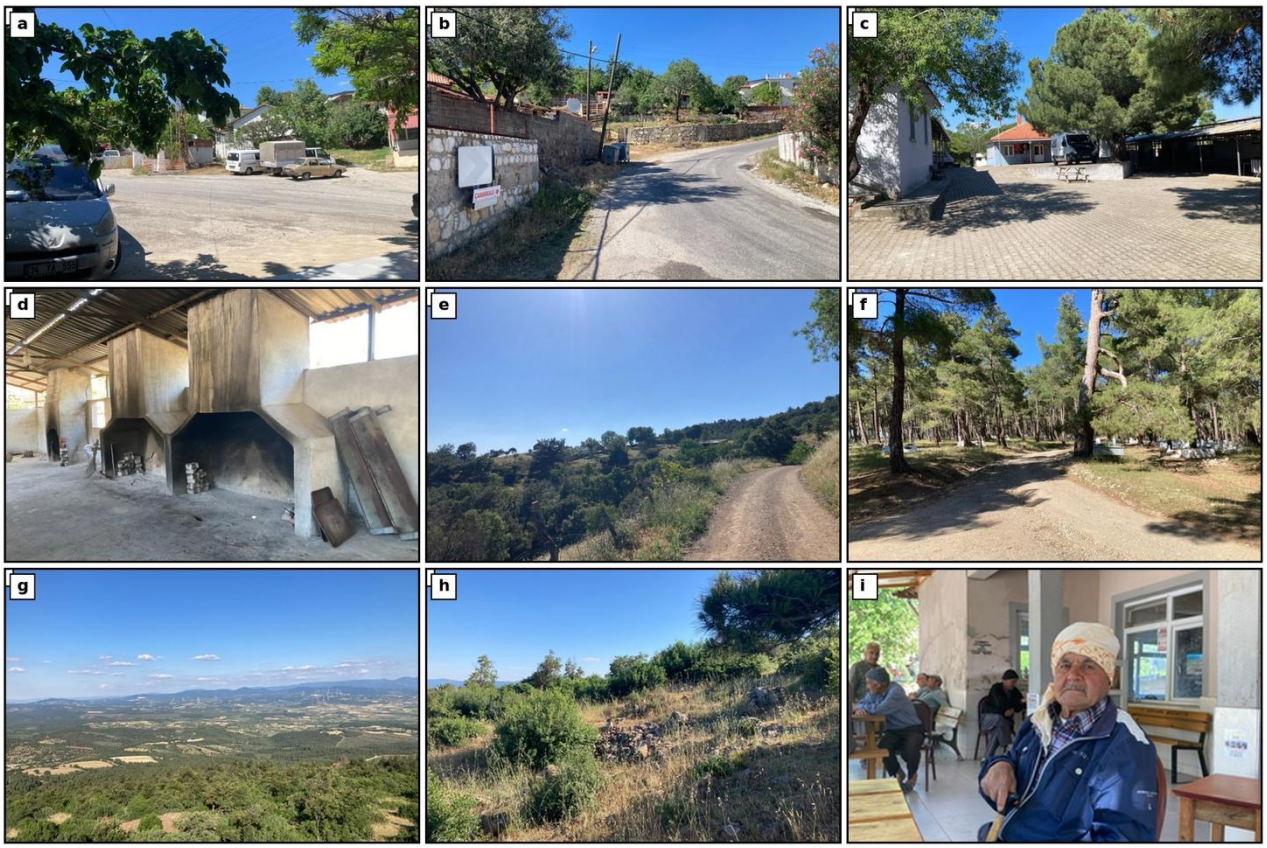

Şekil 3. Karıncalı Köyü Kültürel Peyzaj Örnekleri, Mayıs 2025 (Orijinal)

3.3. Kurşunlu Köyü Kültürel Peyzaj Unsurları

Kurşunlu Köyü'nde gerçekleştirilen saha gözlemleri kapsamında, köyün kültürel peyzaj özelliklerini yansıtan yerleşim dokusu, geleneksel taş yapılar, tarihsel kalıntılar ve doğal peyzajın rekreasyonel potansiyeline ilişkin unsurlar belirlenmiştir (Şekil 4). Köy camisi, köy kahvesi ve meydan, kırsal yerleşimin sosyal ve mekânsal organizasyonunu yansıtan yapılı çevre unsurlarıdır (Şekil 4-a, b). Geleneksel taş yapılarda kullanılan yerel malzemeler ve yapı teknikleri, kırsal mimari karakterin fiziksel izlerini oluşturmaktadır (Şekil 4-c, d).

Köy yerleşiminde, Skepsis antik kentiyle ilişkili olabileceği düşünülen taş yapı parçalarının günümüz kırsal yaşamında yeniden kullanıldığı örnekler bulunmaktadır. Bunlar arasında dibek taşı olarak kullanılan taş unsur ile köy meydanında farklı amaçlarla değerlendirilen, lahit kapağı olduğu düşünülen taş bloklar görülmüştür (Şekil 4-e, f).

Köy çevresindeki bahçe ve tarım alanları arasından geçen yollar, doğal bitki örtüsüyle birlikte yürüyüş ve doğa temelli rekreasyon faaliyetleri açısından potansiyel taşımaktadır (Şekil 4-g). Yerel halkın el emeğiyle oluşturduğu geleneksel döşeme taş yol doğal çevre ile ilişkili yapım bilgisinin fiziksel bir örneğidir (Şekil 4-h). Kurşunlu Tepesi'nden Bayramiç Baraj Gölü ve çevresindeki ormanlık alanlar ile kırsal arazi kullanımlarının gözlemlenebileceği geniş görüş alanı, köyün algısal ve rekreasyonel peyzaj değerlerini ortaya koymaktadır (Şekil 4-i).

Şekil 4. Kurşunlu Köyü Kültürel Peyzaj Örnekleri, Mayıs 2025 (Orijinal).

4. TARTIŞMA

Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köylerinde belirlenen kültürel peyzaj unsurları, tarihsel ve arkeolojik miras, kırsal üretim, geleneksel bilgi, toplumsal uygulamalar ve inanç değerlerinin karşılıklı ilişkileriyle şekillenen çok katmanlı bir yapıyı ortaya koymaktadır. Bulgular, peyzajların doğal ve kültürel etkenlerin tarihsel süreç içerisindeki etkileşimiyle biçimlendiğini vurgulayan Antrop'un (2005) yaklaşımıyla örtüşmektedir.

Günümüz Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köylerinin ilişkili oldukları antik dönem Kebrene, Gergis ve Skepsis yerleşimlerinin izlerini yansıtan arkeolojik kalıntılar, her üç köy için de tarihsel peyzajın başlıca unsurlarını oluşturmaktadır. Taş ve ahşap yapılar, tarımsal alanlara ulaşımı sağlayan yollar ve su altyapısı ise kırsal yaşamın gereksinimlerine bağlı olarak gelişen yapılı peyzajı temsil etmektedir. Özellikle Kurşunlu köyündeki Döşeme Taş Yolu, yerel çevre koşullarına ilişkin geleneksel bilginin fiziksel peyzaja yansımasını göstermektedir. Bu bulgular, Erduran'ın (2017b) Troya çevresindeki köylerde arkeolojik kaynakları, yerel mimariyi ve tarımsal üretimi kültürel peyzaj değerleri kapsamında birlikte değerlendirdiği çalışma ile benzerlik göstermektedir. Arkeolojik kalıntıların çevrelerindeki kırsal yapılar, yollar ve arazi kullanımlarıyla birlikte ele alınması, tarihsel peyzajın mekânsal bütünlüğünün anlaşılması ve korunması açısından önem taşımaktadır.

Her üç köyde de tarım ve hayvancılık, Karıncalı'da ek olarak ormancılık faaliyetleri üretim peyzaj unsurlarını oluşturmaktadır. Bitkisel ve hayvansal ürünlerin büyük kısmının hane ihtiyaçlarının karşılanması için üretilip tüketilmesi, üretim ile gündelik yaşam arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Geleneksel bilgi ve maddi kültüre ilişkin olarak, her üç köyde de doğal ürünlerin toplanmasına ilişkin yerel ekolojik bilgi mevcuttur. Üç köy için de geçmişte gerçekleştirilen halı, kilim ve de çul dokumacılığı ile karasaban ve pulluk gibi geleneksel tarım aletleri yapımı ve kullanımı geçmiş üretim biçimlerinin maddi kültürdeki karşılıkları olarak ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal ve somut olmayan gelenek ve görenekler bağlamında köy hayırları ve ortaklaşa çalışma uygulamalarının üç köyde de sürdürülmesi, bu kültürel peyzaj katmanının devamlılığını göstermektedir. Köy hayırlarında dağıtılacak yemeklerin masraflarının ortaklaşa karşılanması ve yemeklerin birlikte hazırlanması, imece kültürünün günümüzdeki karşılığıdır. Folklorik açıdan bölgenin kimliğine yansıyan "Hayır" geleneği, düzenlendiği dönemlerde hem köyde yaşayan halkı hem de köyden göç ederek dışarıda

yaşayan halkı bir araya getirmektedir. Bu etkinlikler, yerel halkın ortak alanlar ve ortak ihtiyaçlar için birlikte hareket etme kapasitesini yansıtmakta ve doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin korunmasında yerel halkın katılımına dayalı yaklaşımlar için bir zemin oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Bu geleneklerin kültürel peyzaj açısından önemi, gerçekleştirildikleri mekânlar ve bu mekânların kullanım biçimleriyle ilişkili olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kültürel peyzaj unsurlarının korunması ve yapılacak olan planlanlamalarda fiziksel unsurların yanı sıra bu unsurlara yüklenen toplumsal ve manevi anlamların da dikkate alınması gerekmektedir. Kültürel mirasın planlama süreçlerine dahil edilmesinin önemine dikkat çeken çalışmalar (Swensen ve Jerpåsen, 2008), bu tür yerel bilgi ve pratiklerin planlama sürecinde veri olarak değerlendirilmesinin gerekliliğini desteklemektedir.

İnanç ve manevi değerler özelinde her üç köy için de köy mezarlıkları dualaların edildiği ve geçmişlerin anıldığı yer olarak öne çıkmaktadır. Çaldağ köyünde yağmur duası ritüeli yapılması ve Karıncalı köyünde mezarlık yakınındaki Kızılçam ağaçlarına kutsallık atfedilmesi ile Kurşunlu'daki kutsal ziyaret yerleri doğal peyzaj ile inanç ve manevi değerlerin ilişkisini ortaya koymaktadır.

Üç köyün yerleşim özellikleri bakımından coğrafi olarak dağlık ve tepelik alanlarda konumlandırılmış olmaları seyir ve manzara olanakları sunarken mevcut tarla ve bahçe yolları yürüyüş güzergahları oluşturulması bakımından potansiyel taşımaktadır. Çaldağ köyündeki OGM ekoturizm yürüyüş rotası, diğer köylerde potansiyel olarak benzer faaliyetlerin geliştirilmesi açısından önemli bir uygulama örneğidir. Belirlenen bu unsurların değerlendirilme potansiyelleri, Açıksöz ve arkadaşlarının (2016) Suğla Gölü çevresindeki köylerin doğal ve kültürel peyzaj kaynaklarını ekoturizm olanakları ile ilişkilendirdiği yaklaşımla uyumludur.

5. SONUÇ

Bu çalışmada Çaldağ, Karıncalı ve Kurşunlu köylerinin kültürel peyzaj unsurları yedi ana tema altında belirlenmiş, her köyün bulguları kendi içerisindeki kültürel, işlevsel ve mekânsal ilişkiler bakımından analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, üç köyün tarihsel ve arkeolojik miras, kırsal üretim, geleneksel bilgi, toplumsal yaşam, inanç ve doğal çevreyle kurulan ilişkilerden oluşan çok katmanlı kültürel peyzaj özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir.

Çaldağ Köyü'nde Kebrene Antik Kenti ve ilişkili kalıntılar, tarımsal üretim, geleneksel bilgi, imece kültürü ve inanç uygulamaları kültürel peyzajın temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Yürüyüş parkuru ve seyir noktaları köyün algısal ve rekreasyonel değerlerini ortaya koymaktadır. Karıncalı Köyü'nde Gergis ve Kuşaklıca Tepe'yle ilişkili arkeolojik miras, tarım ve ormancılık faaliyetleri, yerel ekolojik bilgi, ortaklaşa çalışma uygulamaları ve kutsallık atfedilen kızılçam ağaçları, doğal çevre ile toplumsal ve manevi değerler arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Kurşunlu Köyü'nde ise Skepsis Antik Kenti'ne ait kalıntıların kırsal yapılarda yeniden kullanılması, Döşeme Taş Yolu'nun yerel çevre koşullarına uygun biçimde oluşturulması, geleneksel üretim faaliyetleri ve ziyaret yerleri, tarihsel miras ile kırsal yaşam arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır.

Üç köye ait bulguların birlikte değerlendirilmesi, somut olmayan kültürel değerlerin fiziksel ve mekansal karşılıklarının belirlenebildiğini göstermektedir. İnanç uygulamalarının mezarlıklar, tepeler ve ziyaret yerleriyle, toplumsal dayanışmanın ortak üretim ve altyapı çalışmalarıyla, yerel ekolojik bilginin doğal kaynak kullanımıyla ilişkilendirilmesi, kültürel peyzajın somut ve somut olmayan bileşenlerinin bütüncül olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada belirlenen kültürel peyzaj unsurları, Braun ve Clarke'ın (2006) tematik analiz yaklaşımından yararlanılarak ana temalar, alt temalar ve bileşenler düzeyinde sınıflandırılmış ve aralarındaki ilişkiler açıklanmıştır. Unsurların ortak özellikleri temelinde gruplandırılması, envanter verilerinin sistematik biçimde düzenlenmesini ve karşılaştırılmasını kolaylaştırmıştır. Bu yaklaşım, kırsal, kültürel ve doğal peyzaj araştırmalarında peyzaj unsurlarının sınıflandırılması ve yorumlanması açısından yöntemsel katkı sağlama potansiyeli taşımaktadır.

Sonuç olarak üç köyün kültürel peyzajı, ortak kırsal kültür özelliklerinin yanı sıra kendilerine özgü tarihsel, mekansal ve toplumsal ilişkilerle şekillenmektedir. Zamana bağlı olarak bölge yaşam kültürünün izleri bu üç köyde mekana yansımış ve farklı kültürel peyzaj unsurları günümüze kadar ulaşmıştır. Bu nedenle kültürel peyzaj kaynaklarının değerlendirilmesinde unsurların varlığı kadar geçmiş ve güncel kullanım biçimleri ile yerel yaşam içerisindeki karşılıkları da dikkate alınmalıdır. Elde edilen bulgular, söz konusu kaynakların belgelenmesi, korunması, planlanması ve yönetimine yönelik sonraki çalışmalar için temel oluşturmaktadır.

AÇIKLAMALAR

Bu makalenin yazarları tarafından, aynı çalışma alanının kırsal peyzaj özelliklerine ilişkin sınırlı kapsamda bir ön araştırma gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular 23-24 Ağustos 2019 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenmiş olan 2. Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Araştırma Konferansında (2nd ICLAR 2019) 'Investigation of Ancient Settlements in Bayramiç District in terms of Rural Landscape' başlığı ile sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özet olarak yayınlanmıştır. Mevcut makale, söz konusu ön çalışmadan hareketle; içerik ve kapsam açısından önemli değişiklikler yapılarak ve genişletilerek hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı ve yöntemsel çerçevesi yeniden yapılandırılmış; farklı veri toplama teknikleriyle elde edilen yeni veriler analiz edilerek çalışma alanının kültürel peyzaj unsurları belirlenmiş ve sistematik biçimde sınıflandırılmıştır. Sonuç olarak mevcut çalışma; yöntemi, bulguları ve ulaşılan sonuçları bakımından önceki sözlü bildiriden ayrılan özgün bir araştırmadır.

KAYNAKÇA

Açıksöz, S., Cetinkaya Ciftcioglu, G., Uzun, O., Erduran Nemutlu, F., & Ilke, E. F. (2016). Linkages among ecotourism, landscape and natural resource management, and livelihood diversification in the region of Suğla Lake, Turkey. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 23(1),* 15–27. https://doi.org/10.1080/13504509.2015.1086906

Antrop, M. (2004). Landscape change and the urbanization process in Europe. Landscape and Urban Plann ing, *67(1–4),* 9–26. https://doi.org/10.1016/S0169-2046(03)00026-4

Antrop, M. (2005). Why landscapes of the past are important for the future. *Landscape and Urban Planning, 70(1–2),* 21–34. https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2003.10.002

Avrupa Konseyi. (2000). Avrupa peyzaj sözleşmesi (Avrupa Antlaşmalar Serisi No. 176). https://rm.coe.int/0900001680a25020

Başaran, C. (2002). *Geçmişten günümüze Bayramiç: Tarihi, coğrafyası ve arkeolojisi*. T.C. Kültür Bakanlığı.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3(2),* 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Cook, J. M. (1988). *Cities in and around the Troad.* The Annual of the British School at Athens, *83,* 7–19. https://doi.org/10.1017/S0068245400020591

Council of Europe. (2000). European Landscape Convention (ETS No. 176). https://www.coe.int/en/web/landscape/reference-texts

Erduran, F., Uzun, O., Çetinkaya, G., Dilek, F., & Açıksöz, S. (2012). Determination of the cultural landscape values of Lake Suğla in Turkey. *Journal of Food, Agriculture & Environment, 10(2),* 949 –955.

Erduran Nemutlu, F. (2017a). Çanakkale kırsal alan kültürel peyzaj değerleri (Kuzey-Batı Merkez Köyleri). *International Journal of Landscape Architecture Research, 1(1),* 14–18.

Erduran Nemutlu, F. (2017b). Kırsal alan kültürel peyzaj değerlerinin belirlenmesi: Troya'dan dört köy örneği (Çanakkale-Turkey). *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 5(1),* 87–97.

Hamre, L. N., Domaas, S. T., Austad, I., & Rydgren, K. (2007). Land-cover and structural changes in a western Norwegian cultural landscape since 1865, based on an old cadastral map and a field survey. *Landscape Ecology, 22,* 1563–1574. https://doi.org/10.1007/s10980-007-9154-y

Hoskins, W. G. (1955). *The making of the English landscape*. Hodder & Stoughton.

Ihse, M., & Lindahl, C. (2000). A holistic model for landscape ecology in practice: The Swedish survey and management of ancient meadows and pastures. *Landscape and Urban Planning, 50(1–3),* 59–84. https://doi.org/10.1016/S0169-2046(00)00080-3

Mücher, C. A., & Wascher, D. M. (2007). European landscape characterisation. In B. Pedroli, A. van Doorn, G. de Blust, M. L. Paracchini, D. Wascher, & F. Bunce (Eds.), Europe's living landscapes: Essays exploring our identity in the countryside (pp. 36–47). KNNV Publishing. https://doi.org/10.1163/9789004278073_004

Öztürk, E., & Erduran Nemutlu, F. (2018). Kültürel peyzaj değerlerinin kentsel tasarımda kullanımı: Lapseki (Çanakkale) ilçesi örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 20(1),* 14–25. https://doi.org/10.24011/barofd.378077

Rössler, M. (2006). World Heritage cultural landscapes: A UNESCO flagship programme 1992–2006. *Landscape Research, 31(4)*, 333–353. https://doi.org/10.1080/01426390601004210

Sauer, C. O. (1925). The morphology of landscape. University of California Publications in Geography, *2(2)*, 19–53.

Swensen, G., & Jerpåsen, G. B. (2008). Cultural heritage in suburban landscape planning: A case study in Southern Norway. *Landscape and Urban Planning, 87(4)*, 289–300. https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2008.07.001

Taylor, K., & Lennon, J. (2011). Cultural landscapes: A bridge between culture and nature? *International Journal of Heritage Studies, 17(6)*, 537–554. https://doi.org/10.1080/13527258.2011.618246

Türkiye İstatistik Kurumu. (2026, 9 Şubat). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2025 (Haber Bülteni No. 53899). https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2025-53899

UNESCO World Heritage Committee. (1992). Report of the Rapporteur: Sixteenth session of the World Heritage Committee (Santa Fe, United States of America, 7–14 December 1992) (WHC-92/CONF.002/12). UNESCO. https://whc.unesco.org/document/940